

ĐỊNH HÌNH TIỀM NĂNG VĂN HOÁ CỦA THÀNH PHỐ HẠ LONG TRONG DÒNG CHẢY VĂN HOÁ QUẢNG NINH

Lê Hồng Lý^{1*}, Phan Thị Huệ²

¹Hội Văn hóa dân gian Việt Nam

²Trường Đại học Hạ Long

* Email: lyhongle@gmail.com

Ngày nhận bài: 09/11/2024

Ngày nhận bài sửa sau phản biện: 10/12/2024

Ngày chấp nhận đăng: 17/12/2024

TÓM TẮT

Tiềm năng văn hoá của thành phố Hạ Long được hiểu là sự tiếp nối truyền thống văn hoá của tỉnh Quảng Ninh. Đó là giá trị của những danh lam thắng cảnh, di sản văn hoá vật thể và phi vật thể, cùng những thực hành, sáng tạo văn hoá mới đã, đang và sẽ diễn ra trong sự hội nhập và phát triển của thành phố Hạ Long với Việt Nam và quốc tế. Bài viết đề cập đến văn hoá Quảng Ninh trong dòng chảy văn hoá Việt Nam và tiềm năng văn hoá Hạ Long trong dòng chảy văn hoá Quảng Ninh, đặc biệt nhìn nhận dòng chảy văn hoá của thành phố Hạ Long đang định hình và phát triển như thế nào, tiềm năng của nó ra sao, góp phần gì cho thành phố, cho tỉnh Quảng Ninh và cho đất nước Việt Nam từ góc nhìn văn hoá.

Từ khóa: dòng chảy văn hoá, định hình, tiềm năng văn hóa, thành phố Hạ Long, Quảng Ninh.

SHAPING THE CULTURAL POTENTIAL OF HA LONG CITY WITHIN THE CULTURAL FLOW OF QUANG NINH

ABSTRACT

The cultural potential of Ha Long City is understood as a continuation of the cultural traditions of Quang Ninh Province. It encompasses the values of natural landscapes, tangible and intangible cultural heritage, and emerging new cultural practices and innovations. These elements evolve as Ha Long integrates and develops within Vietnam and the global context. This abstract highlights Quang Ninh's culture in the broader Vietnamese cultural flow and explores Ha Long's cultural potential within Quang Ninh's dynamic cultural stream. It particularly focuses on how Ha Long City's cultural identity is being shaped and developed, its potential contributions to the city itself, the province of Quang Ninh, and Vietnam as a whole from a cultural perspective.

Keywords: cultural flow, cultural potential, Ha Long City, Quang Ninh, shaping.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Điểm nhấn trong dòng chảy văn hoá Quảng Ninh là những biển đảo và vịnh đẹp nổi tiếng, là văn hoá các dân tộc thiểu số,

vùng văn hoá biển đảo, những lễ hội cùng văn hoá tâm linh của Phật giáo Trúc Lâm. Hạ Long là thủ phủ văn hoá vùng khai thác than, chứa đựng nhiều dấu tích lịch sử

ngành công nghiệp khai khoáng của Việt Nam một thời oanh liệt. Đây chính là nét văn hoá cần được định hình để Hạ Long trở thành điểm kết nối, lan toả văn hoá có tầm cỡ ở nhiều lĩnh vực khác nhau. Đó cũng là một đặc sắc văn hoá của Hạ Long nhìn từ góc nhìn văn hoá công nghiệp.

Cùng với tiềm năng kinh tế vượt trội, cơ sở hạ tầng phát triển mạnh mẽ, Quảng Ninh đang phát triển về mọi mặt mà Hạ Long là điểm nhấn trong bức tranh chung ấy. Thời gian gần đây, Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Quảng Ninh đã ban hành Nghị quyết số 17-NQ/TU ngày 30/10/2023 về xây dựng và phát huy giá trị văn hoá, sức mạnh con người Quảng Ninh trở thành nguồn lực nội sinh, động lực cho phát triển nhanh, bền vững (Tỉnh ủy Quảng Ninh, 2023). Cùng việc triển khai Kế hoạch số 15/KH-UBND ngày 18/1/2018 của Ủy ban nhân dân (UBND) tỉnh về việc thực hiện Chiến lược phát triển các ngành công nghiệp văn hoá Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030 trên địa bàn tỉnh Quảng Ninh (UBND tỉnh Quảng Ninh, 2018), bản sắc văn hoá địa phương đã được phát huy – tạo nguồn sinh khí mới, thúc đẩy nền kinh tế địa phương phát triển và mang tính hội nhập.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bài viết sử dụng một số phương pháp nghiên cứu như: phương pháp thu thập và phân tích tư liệu từ các văn bản, nghị quyết, kế hoạch của Tỉnh ủy, UBND tỉnh Quảng Ninh, UBND thành phố Hạ Long, các bài nghiên cứu và tài liệu địa phương về văn hoá và ngành công nghiệp văn hoá; khảo sát các danh lam thắng cảnh, di sản văn hoá vật thể và phi vật thể, không gian tổ chức sự kiện tại thành phố Hạ Long. Đồng thời, phỏng vấn một số chuyên gia về văn hoá, lịch sử, du lịch và kinh tế địa phương để hiểu rõ hơn về giá trị và tiềm năng văn hoá của Hạ Long; khai thác ý kiến của người dân địa phương, du khách và các bên liên quan nhằm nắm bắt cảm nhận, kỳ vọng và nhận định của họ về tiềm năng văn hoá với sự phát triển của ngành công nghiệp văn hoá tại thành phố Hạ Long.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Quảng Ninh trong dòng chảy văn hoá Việt Nam

Quảng Ninh, một tỉnh nằm ở phía Đông Bắc, Việt Nam, tiền đồn phía đông làm phen dậu trấn giữ đất nước, là tỉnh có biên giới cả trên bộ và trên biển với Trung Quốc. Quảng Ninh là vùng đất ghi dấu ấn sâu đậm về lịch sử chống ngoại xâm của dân tộc với những chiến thắng Bạch Đằng, Vân Đồn..., các cuộc chiến tranh chống Pháp, Mỹ và chiến tranh biên giới phía Bắc (Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Ninh, 2003). Với vị trí quan trọng ấy, bề dày lịch sử của vùng đất này rất đồ sộ với những sự kiện, chiến công lừng lẫy của quân dân ta trong các thời đại từ quá khứ đến hiện tại, cùng sự chống chọi với thiên tai, địch hoạ và đời sống sinh hoạt của những con người bám trụ nơi đây. Tất cả những điều đó đã tạo nên một kho tàng văn hoá của Quảng Ninh với hệ thống đền đài, tín ngưỡng, tôn giáo, lễ hội, phong tục tập quán của người Việt và hàng chục dân tộc thiểu số sống trên dải đất này, cùng bản sắc văn hoá độc đáo và phong phú mà các dân tộc sở hữu. Đây chính là nguồn lực lớn cho sự phát triển kinh tế, xã hội của tỉnh Quảng Ninh, đồng thời cũng là dòng chảy văn hoá, luôn chảy trong huyết mạch mỗi người.

Giá trị văn hoá của Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử và hệ thống chùa chiền, cảnh quan của nó, cùng với những di tích lịch sử, di sản văn hoá phi vật thể mà Quảng Ninh đang sở hữu trên địa bàn toàn tỉnh, cộng với không gian cảnh quan biển đảo với vịnh Hạ Long, Bái Tử Long, di sản thiên nhiên thế giới... là những tiềm năng lớn của Quảng Ninh để phát triển trong hiện tại và tương lai, truyền lại từ đời này qua đời khác. Hơn thế, không ở đâu trên đất nước ta có những sự kiện, di tích chống ngoại xâm trên biển như Quảng Ninh với Cửa Ông, Vân Đồn, Quan Lạn... trong cuộc kháng chiến chống Nguyên – Mông oanh liệt vào thời Trần.

Quảng Ninh trước đây được biết đến với những mỏ than được khai thác từ hàng trăm năm và những vùng núi với các dân tộc thiểu số nghèo nàn, khó khăn. Trong kí ức nhiều

người, từ thời Pháp thuộc, vùng đất này là nơi tập hợp của những người nghèo đói tứ xứ về đây bán sức trong các hầm lò để kiếm miếng cơm manh áo. Họ đã phải dứt áo ra đi từ những vùng quê nghèo, đến đây vật lộn với cuộc sống lâm than, vất vả dưới các hầm lò cả ngày không thấy mặt trời. Khi hoà bình lập lại, sản phẩm công nghiệp chính của Quảng Ninh vẫn là than và than là ngành kinh tế chủ lực suốt thời gian dài từ sau khi người Pháp rút khỏi Việt Nam.

Kí ức của những người đến Quảng Ninh nói chung, Hạ Long nói riêng là những con đường chật hẹp, xơ xác; bụi than mù mịt khắp nơi, ô nhiễm môi trường nặng nề; những cọc than với các dòng nước đen ngòm, kéo từ chân đường 18 ra biển với những bãi sinh lầy vô tận... Nhưng hôm nay, Hạ Long đã là một thành phố khang trang sạch đẹp, đường phố rộng rãi, kiến trúc đẹp; đặc biệt là con đường ven biển được dựng lên trên chính những bãi đất sinh lầy xưa đã đem lại không chỉ mỹ quan thành phố, mà còn là một bộ mặt đô thị không phải đâu cũng có được, để Hạ Long trở thành một thành phố đáng sống.

Sự phát triển đô thị, cơ sở hạ tầng, giao thông, cùng với các tiềm năng văn hoá đã thúc đẩy kinh tế Quảng Ninh phát triển. Trong dòng chảy ào ạt về nhiều mặt, Hạ Long là điểm nhấn trong bức tranh chung của Quảng Ninh với dòng văn hoá tuôn chảy mạnh mẽ. Có thể nói, dòng chảy văn hoá Quảng Ninh không nằm ngoài dòng chảy văn hoá Việt Nam, song nó có những nét độc đáo riêng do bối cảnh tự nhiên và xã hội tạo nên; từ đó, góp phần vào sự đa dạng, phong phú cho văn hoá cả nước. Chính sự đa dạng ấy đã tạo cho Quảng Ninh có thể mạnh, có ưu thế riêng so với các tỉnh khác. Việc khai thác thế mạnh trên không chỉ góp phần vào sự phát triển của tỉnh, mà còn làm cho hình ảnh và vai trò của Việt Nam càng nổi bật trong nền văn hoá nhân loại.

3.2. Tiềm năng văn hóa Hạ Long trong dòng chảy văn hóa Quảng Ninh

Theo Nghị quyết 837/NQ-UBTVQH14 ngày 17/12/2019 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội về việc Sắp xếp đơn vị hành chính

cấp huyện, cấp xã tỉnh Quảng Ninh”, sau sáp nhập địa giới hành chính với huyện Hoàn Bò, thành phố Hạ Long trở thành đô thị loại I trực thuộc tỉnh có diện tích lớn nhất cả nước với tổng diện tích đất liền là 1.119,36 km², tổng diện tích mặt nước là 126,8 km²; có đường bờ biển dài gần 50 km; có 32 đơn vị hành chính gồm 20 phường, 12 xã; tổng dân số 362.407 nhân khẩu, trong đó đồng bào dân tộc thiểu số có 21.635 người (Ủy ban Thường vụ Quốc hội, 2019) (Công thông tin điện tử thành phố Hạ Long, 2022b). Trong bối cảnh phát triển kinh tế hiện nay, việc mở rộng thành phố không chỉ được tiến hành về mặt không gian diện tích đất đai, mà còn là sự mở rộng không gian văn hóa điển hình với 04 bộ phận cấu thành cơ bản: (1) không gian biển đảo vịnh Hạ Long, (2) không gian đô thị ven biển (thành phố Hạ Long), (3) không gian sinh thái nông lâm nghiệp mà Khu Bảo tồn thiên nhiên Đông Sơn – Kì Thường (huyện Hoàn Bò trước đây) là hạt nhân và (4) cộng đồng cư dân cư trú lâu đời, muện nhất cũng từ hậu thời kì đồ đá mới đến nay. Nét đặc trưng văn hoá của thành phố Hạ Long là đồi núi, thung lũng, vùng ven bờ, hải đảo với sự cộng cư giữa người Việt và đồng bào của 15 dân tộc thiểu số. Đặc trưng đó tạo nên sự đa dạng về sinh học, sinh thái tự nhiên và đa dạng văn hoá (Đặng Văn Bài, 2023); hội tụ đầy đủ các loại hình văn hóa như: văn hóa biển, văn hóa công nhân mỏ, văn hóa cộng đồng các dân tộc thiểu số; tạo nên sự giao thoa và kết tinh nền văn hóa đa sắc, thống nhất trong đa dạng; hình thành nên hệ thống giá trị văn hóa vật thể, phi vật thể phong phú, giàu bản sắc và nhân văn.

Được ví như “thành phố di sản”, Hạ Long không chỉ nổi tiếng bởi di sản thiên nhiên thế giới vịnh Hạ Long, mà còn vì sự phong phú và đa dạng cả về di sản văn hóa vật thể và phi vật thể. Mỗi di sản đều chứa trong mình những bằng chứng xác thực một khía cạnh nào đó về sự biến đổi khí hậu, địa chất, địa hình; cũng như sự phát triển nội tại, liên tục của người tiền sử trên đất Quảng Ninh; đồng thời là sự kết tinh của những giá trị văn hóa, tự nhiên và là biểu tượng của ý chí quật cường trong quá trình đấu tranh chống ngoại

xâm, là tinh thần lao động sáng tạo của các dân tộc anh em sống trên mảnh đất Hạ Long. Đây chính là nguồn lực, là tiềm năng để khai thác và phát triển các sản phẩm văn hoá, du lịch, phát triển ngành công nghiệp văn hoá trong thời kì hội nhập quốc tế.

(1) Danh lam thắng cảnh vịnh Hạ Long

Vịnh Hạ Long ba lần được UNESCO công nhận là Di sản thiên nhiên thế giới. Vịnh Hạ Long có 775 hòn đảo trong giới hạn ba điểm đảo Đầu Gỗ (phía Tây), đảo Đầu Bê (phía Nam) và đảo Cống Tây (phía Đông); rộng hơn là sự kết nối trong toàn bộ vịnh Hạ Long và vịnh Bái Tử Long cho đến các biên đảo thuộc huyện Vân Đồn và huyện khác trong tỉnh. Do ưu thế của Quảng Ninh nói chung và Hạ Long nói riêng là vịnh Hạ Long, nơi hấp dẫn nhất đối với du khách trong nước và quốc tế, nên việc khai thác du lịch trong vịnh là tiềm năng to lớn của thành phố. Hệ thống đảo nổi cùng những sự kiện, câu chuyện, truyền thuyết, giai thoại, đặc biệt là vẻ đẹp và khung cảnh trời biển của mỗi đảo cùng những dấu tích của người tiền sử, nơi ghi dấu ấn buổi bình minh của kinh tế biển, nơi bắt đầu có sự giao tiếp ra bên ngoài, nơi hình thành nền văn hóa biển đặc sắc của Việt Nam, tất cả đã tạo nên những sản phẩm du lịch văn hoá hấp dẫn, thu hút du khách đến thăm Hạ Long... Đây chính là tiềm năng văn hoá bất tận của vịnh Hạ Long mà thành phố Hạ Long sở hữu.

Cùng với việc chiêm ngưỡng danh thắng, du lịch tắm biển, nghỉ ngơi giải trí trên vịnh, trên các khu nghỉ mát của thành phố, trên các đảo là việc hiện nhiên đối với du khách. Với không gian biển đảo rộng lớn của mặt vịnh, không ai có thể chỉ đến ngắm rồi đi mà không ở lại một vài ngày.

Việc xây dựng con đường ven biển và những bãi tắm ngay trong thành phố là một thành công lớn trong việc thu hút du khách đến Hạ Long. Trước đây, các khu nghỉ mát đều nằm bên Bãi Cháy, chỗ tắm biển rất nghèo nàn, bãi biển rộng nhưng không phải bãi cát mà có nhiều đá, hà và các sinh vật khác. Khu vực Hòn Gai thuần túy chỉ là khu dân cư và các cơ quan nhà nước; ven biển

hiều sinh lầy, bụi than lúc nào cũng tấp tực bám vào quần áo... Khi đó Tuần Châu chưa được khai thác, vì thế, nói là đi nghỉ biển, nhưng chủ yếu là đi ngắm đảo và thưởng thức không khí biển. Ngày nay, với con đường ven biển ở khu vực Hòn Gai, khách du lịch có thể xuống bất cứ chỗ nào đều có thể tắm biển. Ở khu vực Bãi Cháy, các khu tắm biển và khách sạn đã kéo dài cho đến tận lối đi Tuần Châu. Đó là một ưu thế rất lớn của văn hoá du lịch Hạ Long.

Cùng với tắm biển và tham quan vịnh đảo, việc dạo chơi khám phá trên bờ biển cũng rất hấp dẫn đối với du khách. Ngoài việc tận hưởng những làn gió mát từ biển, ngắm các đảo ngay trước mắt, không gian bờ biển cũng rất đáng trải nghiệm. Thành phố Hạ Long thực sự là trung tâm du lịch lớn của Việt Nam với đường bờ biển trải dài 50 km bên vịnh Hạ Long với hàng nghìn hòn đảo lớn nhỏ kiến tạo nên di sản – kì quan thiên nhiên thế giới. Đây là nguồn lực thiết thực đóng góp vào dòng chảy văn hoá của thành phố và của tỉnh, cũng như du lịch của cả nước.

(2) Di sản văn hóa vật thể

Thành phố Hạ Long có 95 di tích, trong đó có 01 di tích xếp hạng cấp quốc gia đặc biệt là vịnh Hạ Long – Di sản thiên nhiên thế giới, 06 di tích xếp hạng cấp quốc gia, 14 di tích xếp hạng cấp tỉnh và 74 di tích đã kiểm kê phân loại chưa xếp hạng (Cổng thông tin điện tử thành phố Hạ Long, 2022a). Các di tích không những đa dạng về loại hình (khảo cổ, lịch sử, kiến trúc nghệ thuật, thắng cảnh) mà còn trải theo suốt chiều dài phát triển của lịch sử dân tộc, từ khi con người xuất hiện ở vùng đất này cách đây hàng ngàn năm về trước; được phân bố rộng trên địa bàn với những giá trị khác nhau, bản sắc khác nhau, chứa đựng nhiều dấu ấn của nền văn minh Việt cổ (văn hoá Soi Nhụ, văn hoá Cái Bèo, văn hoá Hạ Long), tích hợp tầng sâu của văn hóa Việt Nam và tiếp đến các triều đại Lý, Trần, Lê, Nguyễn và giai đoạn chống Pháp, chống Mỹ với các di tích tiêu biểu như: khu di tích lịch sử và thắng cảnh núi Bài Thơ, trận địa pháo 37 li của Xí nghiệp Tuyển than Hòn Gai, di tích thắng cảnh hồ Yên Lập – chùa

Lôi Âm, danh lam thắng cảnh núi Mần, cùng nhiều di tích đình, đền, chùa, miếu...

Các di sản văn hoá vật thể bổ sung và góp phần cho điểm đến, chuyến du lịch của du khách phong phú, đa dạng và kéo dài thêm thời gian lưu trú trong hoạt động du lịch. Ngoài ra, từ địa bàn trung tâm của thành phố, du khách còn có thể kết nối đi thăm các di tích tại các địa phương khác của tỉnh Quảng Ninh.

(3) Di sản văn hoá phi vật thể

Cùng với Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử thì Phật giáo là một tôn giáo có vị trí lớn trên toàn tỉnh nói chung, trên địa bàn thành phố Hạ Long nói riêng. Thành phố tự hào với sự đa dạng và phong phú của bốn tôn giáo lớn đang tồn tại: Phật giáo, Công giáo, Tin lành, Cao Đài. Trong đó, hai tôn giáo lớn là Phật giáo và Công giáo, với khoảng trên 14.350 Phật tử và 4.500 giáo dân Công giáo (Cổng thông tin điện tử thành phố Hạ Long, 2022b) cùng với 15 dân tộc anh em sinh sống trên địa bàn thành phố Hạ Long với các phong tục tập quán, tín ngưỡng đã tạo ra một hệ thống văn hoá phi vật thể phong phú, xuất phát từ nhu cầu tín ngưỡng của cộng đồng, đặc điểm sinh hoạt của cư dân nông nghiệp như thờ cúng tổ tiên, thờ Mẫu, tín ngưỡng phồn thực, tín ngưỡng vạn vật hữu linh... Hệ thống lễ hội được bảo tồn, lưu giữ cả phần lễ – hội – trò diễn ra tại các địa phương, có ý nghĩa hết sức quan trọng trong đời sống văn hóa tinh thần của cộng đồng dân cư, tiêu biểu như: lễ hội đền Đức Ông Trần Quốc Nghiễn, lễ hội đền thờ vua Lê Thái Tổ, lễ hội cấp sắc của dân tộc Dao, hội làng Dao Thanh Y (xã Bằng Cả), lễ hội đình Giang Võng, hát giao duyên trên thuyền, tục hát “đúm” trên vịnh Hạ Long...

Một tiềm năng to lớn những năm gần đây của Quảng Ninh nói chung, thành phố Hạ Long nói riêng đang sở hữu đó là các lễ hội hiện đại mới hình thành và thực sự có dư địa để phát triển, đó là: Carnival Hạ Long, Carnival mùa đông, khu vui chơi giải trí và các lễ hội của tập đoàn Sun Group, tập đoàn Tuần Châu và sẽ còn nhiều tập đoàn khác... Gần đây nhất, tháng 11/2023, lễ hội Hokkaido lần đầu tiên được tổ chức tại Việt

Nam bên bờ di sản vịnh Hạ Long là một cơ hội tuyên truyền, quảng bá những tiềm năng, thành tựu kinh tế xã hội, văn hoá của thành phố Hạ Long, của tỉnh Quảng Ninh và góp phần quảng bá hình ảnh và đất nước con Việt Nam. Tuy là lần đầu tiên tổ chức nhưng lễ hội này sẽ là một điểm nhấn tạo ra những cơ hội hợp tác mới trong tương lai, không chỉ với Nhật Bản mà với các nước khác trên thế giới. Đó chính là nền tảng bền vững để Hạ Long chủ động tiếp nhận tinh hoa văn hóa các nước, làm phong phú bản sắc dân tộc, trở thành một trong những thành phố tiêu biểu về văn hóa của cả nước.

Có thể khẳng định, trong dòng chảy hội nhập quốc tế, di sản văn hóa phi vật thể là mạch nguồn không ngừng nghỉ. Song, sự sống còn của văn hoá phụ thuộc vào việc tái sinh liên tục, sáng tạo, khả năng thích nghi, thay đổi; khi đã mở cửa, hội nhập thì cần định hình mình đang ở đâu trong dòng chảy đó, không thể giữ mãi những gì đang có, cũng không thể mở toang cửa, cho cái gì muốn vào thì vào. Nền văn hóa mới phải là một nền văn hóa hiện đại trên nền tảng văn hoá truyền thống mang bản sắc văn hóa Việt Nam. Đây chính là yếu tố căn cốt tạo nên những sản phẩm văn hoá đặc sắc, góp phần thúc đẩy sự phát triển kinh tế – xã hội của thành phố Hạ Long nói riêng, của tỉnh Quảng Ninh nói chung.

3.3. Định hình tiềm năng văn hóa của thành phố Hạ Long

Với những lợi thế tiềm năng văn hoá sẵn có, cùng sức bật từ ba đột phá chiến lược hạ tầng, cải cách hành chính và nguồn nhân lực, thành phố Hạ Long hướng đến trở thành trung tâm du lịch mang tầm quốc tế và xây dựng các ngành công nghiệp văn hóa thích ứng với những bước phát triển mới của thời đại. Từ tiềm năng, bối cảnh hiện tại, có thể nhìn nhận việc định hình văn hoá của thành phố ở những điểm sau:

(1) Hạ Long – thành phố trung tâm của tỉnh Quảng Ninh

Định hình thành phố Hạ Long như điểm hội tụ tất cả tinh hoa, như một điều kiện khả thể cho sự phát triển là điều cần được nhìn

nhận. Đây là nơi tập trung bộ máy chính trị, hành chính đầu não của tỉnh Quảng Ninh; các trung tâm văn hoá lớn và cơ sở hạ tầng kinh tế, xã hội, giao thông... điều phối mọi hoạt động của toàn tỉnh. Việc trung tâm tỉnh đặt tại đây có ảnh hưởng không nhỏ đến sự phát triển chung của thành phố nói riêng, tỉnh Quảng Ninh nói chung. Cùng với đó, thành phố Hạ Long còn được xác định là một trong ba đỉnh của tam giác tăng trưởng kinh tế vùng đồng bằng Bắc Bộ: Hà Nội – Hải Phòng – Quảng Ninh. Vì thế, định hình nó với vai trò trung tâm để thấy rõ vai trò của thành phố trong hệ thống chính trị toàn tỉnh và khu vực Đông Bắc Việt Nam là điều cần thiết.

(2) Định hình sự kết nối và lan toả văn hóa của thành phố Hạ Long

Với tư cách là một trung tâm cả về mặt địa lí, chính trị và văn hoá, thành phố Hạ Long là nơi kết nối, tiếp nhận những luồng văn hoá, những sự kiện, tiềm lực, tinh hoa văn hoá của bốn phương tụ hội, từ đó lan toả đến các thành phố, huyện, thị xã khác của tỉnh Quảng Ninh. Thành phố Hạ Long vừa là bộ mặt của tỉnh, vừa là tấm gương cho các địa phương trong vị trí văn hoá của mình.

Với vị trí trung tâm, thành phố Hạ Long không chỉ kết nối với Hải Phòng, Cát Bà, Bắc Giang, Hải Dương và ra các tỉnh, thành phố khác của Việt Nam mà còn vượt ra ngoài biên giới. Điều này được khẳng định qua việc trong những năm qua, tỉnh Quảng Ninh đã chọn thành phố Hạ Long là nơi tổ chức lễ hội hoa anh đào (các năm 2013, 2014, 2015), lễ hội hoa anh đào – mai vàng Yên Tử (các năm 2016, 2017), lễ hội Hokkaido Hạ Long (2023). Đây là những minh chứng điển hình cho việc thắt chặt quan hệ ngoại giao giữa Việt Nam với Nhật Bản nói chung, giữa tỉnh Quảng Ninh với các tỉnh, các cơ quan văn hóa của Nhật Bản nói riêng thông qua hoạt động văn hoá (Báo Quảng Ninh điện tử, 2023). Đây là mẫu hình trong tương lai cho nhiều hoạt động văn hoá tương tự cho thấy vị trí kết nối, hội tụ và lan toả của thành phố trung tâm.

Trong dòng chảy văn hoá Quảng Ninh với biển đảo, Hạ Long kết nối văn hoá của các

dân tộc thiểu số vùng biên giới, văn hoá biển đảo như: lễ hội biển Vạn Ninh, Trà Cổ, Quan Lạn, Cửa Ông, Cô Tô, Bình Liêu..., cùng với các tộc người Sán Dìu, Dao, Cao Lan và văn hoá tâm linh của Phật giáo Trúc Lâm Yên Tử... Hạ Long còn là thủ phủ văn hoá vùng khai thác than của cả nước, một dấu tích lịch sử ngành công nghiệp khai khoáng của Việt Nam và cũng là lịch sử của giai cấp công nhân Việt Nam. Đây chính là một nét văn hoá cần được định hình cho Hạ Long trở thành điểm kết nối, lan toả thật sự có tầm ở nhiều lĩnh vực văn hoá khác nhau. Đó là một đặc sản văn hoá của thành phố từ góc văn hoá công nghiệp – văn hóa của ngành than Việt Nam.

(3) Định hình thành phố Hạ Long là một trung tâm công nghiệp văn hoá

Theo Nghị quyết số 17-NQ/TU ngày 30/10/2023 của Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Quảng Ninh, tại mục giải pháp đã xác định “Tập trung phát triển công nghiệp văn hóa, sáng tạo và dịch vụ văn hóa trở thành một mũi đột phá chiến lược thúc đẩy phát triển kinh tế – xã hội nhanh, bền vững”; chỉ rõ nghiên cứu xây dựng “Đề án thí điểm hình thành và phát triển khu công nghiệp văn hóa ứng dụng công nghệ cao tại thành phố Hạ Long nhằm tạo cơ sở hạ tầng đồng bộ, hiện đại cho công nghiệp văn hóa phát triển” và “Đề án thí điểm thành lập Trung tâm hỗ trợ phát triển công nghiệp văn hóa Quảng Ninh thúc đẩy sự phát triển của thị trường và doanh nghiệp, dự án về phát triển công nghiệp văn hóa, hướng tới xuất khẩu văn hóa” (Tinh ủy Quảng Ninh, 2023). Hạ Long tập trung vào hai lĩnh vực: du lịch văn hoá và biểu diễn nghệ thuật, thể hiện qua một số điểm như sau:

– Về lĩnh vực du lịch văn hóa

Thành phố Hạ Long sở hữu nguồn tài nguyên du lịch giàu có với một bên là di sản vịnh Hạ Long, một bên là vùng đồi núi với cảnh quan hoang sơ và những nét văn hoá đặc sắc của đồng bào 15 dân tộc thiểu số cùng cộng sinh trên địa bàn thành phố, cùng nhiều cảnh quan thiên nhiên, văn hoá độc đáo; giao thông thuận tiện cho việc tiếp cận các di tích lịch sử – văn hoá; có cơ sở vật

chất kỹ thuật được nâng cao về chất lượng; có chính sách phù hợp cho việc phát triển du lịch, thu hút được các dự án, doanh nghiệp, tập đoàn lớn đầu tư cho phát triển du lịch; có nguồn lực phát triển du lịch mạnh; an toàn, an ninh và trật tự xã hội ổn định... Đây chính là điểm mấu chốt đưa văn hoá vùng miền, văn hoá biển cùng các giá trị lịch sử, truyền thống đến gần hơn với người dân và khách du lịch thông qua việc đa dạng các loại hình du lịch văn hoá, hình thành các sản phẩm du lịch văn hoá đẳng cấp, khác biệt, độc đáo, có sức cuốn hút như:

+ Phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa khám phá và trải nghiệm các di sản văn hóa, lễ hội truyền thống.

+ Xây dựng cơ sở dữ liệu, số hóa 3D các di tích xếp hạng cấp quốc gia đặc biệt (vịnh Hạ Long) và 06 di tích xếp hạng cấp quốc gia, tạo ra các không gian trải nghiệm du lịch đa dạng.

+ Phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng để du khách có thể tham gia vào đời sống sinh hoạt và các hoạt động văn hóa của người dân địa phương, đảm bảo sự kết hợp giữa văn hóa, lịch sử và sinh thái tại vùng dân tộc thiểu số ở các xã: Bằng Cả, Sơn Dương, Kỳ Thượng...

+ Phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa kết hợp với thưởng thức các chương trình nghệ thuật đặc sắc, nghệ thuật truyền thống như: hát giữa di sản – kì quan vịnh Hạ Long, vũ điệu biển khơi, múa rối nước và hát giao duyên, các điệu múa của dân tộc Dao...

Việc xây dựng các sản phẩm du lịch văn hóa phải đảm bảo yếu tố bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa thông qua các dịch vụ công nghiệp văn hoá, mang đến cho du khách những trải nghiệm độc đáo, làm cơ sở cho việc tăng thời gian lưu trú và chi tiêu của khách du lịch tại Quảng Ninh và thương hiệu du lịch Hạ Long được đông đảo du khách trong nước và quốc tế biết đến.

– Về lĩnh vực biểu diễn nghệ thuật

Thành phố Hạ Long có không gian tuyệt vời để tổ chức các sự kiện văn hoá mới và hình thành những hoạt động sáng tạo. Sự góp

mặt của các tập đoàn kinh tế lớn như Sun Group, Vingroup, Tuần Châu... tạo nhiều tiềm năng thu hút đầu tư nước ngoài trong nhiều lĩnh vực, đặc biệt là du lịch, với các sân chơi ven biển, các vị trí có thể tiến hành những triển lãm ngoài trời, sáng tạo điêu khắc, nghệ thuật sắp đặt...

Thành phố Hạ Long có không gian Cung quy hoạch hội chợ và triển lãm tỉnh, Bảo tàng Quảng Ninh, khu liên hợp thể thao... đặt trong thành phố Hạ Long là một điểm nhấn, là trung tâm tổ chức của nhiều hoạt động, nhiều sự kiện, dự án sáng tạo. Thêm nữa, không gian toàn khu vực thành phố còn là một địa điểm lí tưởng cho các lễ hội đường phố đã, đang và sẽ diễn ra trong tương lai như: tiếp tục nâng cao chất lượng lễ hội Carnival Hạ Long, lễ hội Hokkaido; tổ chức các tuần văn hóa, các chương trình âm nhạc quốc tế, các cuộc thi người đẹp, người mẫu quy mô quốc gia, quốc tế; tổ chức các lễ hội văn hóa dân gian, nghệ thuật truyền thống kết hợp hiện đại nhằm bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa dân gian, đồng thời tạo điểm nhấn đặc sắc trong các chương trình du lịch.

Với vẻ đẹp độc đáo của hàng nghìn đảo đá trên mặt nước xanh, vịnh Hạ Long là “phim trường” lí tưởng của nhiều bộ phim tâm cỡ trong nước và quốc tế, mở ra nhiều cơ hội phát triển lĩnh vực điện ảnh. Đây cũng là địa điểm lí tưởng để tổ chức sự kiện đua thuyền, tổ chức các hoạt động văn hoá, đời sống đặc trưng cùng người dân địa phương (hát chèo thuyền, hát đúm trên vịnh Hạ Long)... tạo nên sức hút của Hạ Long như một điểm đến du lịch, văn hoá, thể thao ở tầm khu vực và thế giới. Vì thế, cần định hình thành phố là chủ nhân của những hoạt động văn hoá, không chỉ là những sản phẩm văn hoá thuần túy, mà còn đem lại lợi ích kinh tế không nhỏ cho sự phát triển của Hạ Long.

Các tiềm năng, lợi thế trên là điều kiện để thành phố Hạ Long triển khai các nhiệm vụ xây dựng trung tâm công nghiệp văn hóa của Quảng Ninh, định vị giá trị văn hóa, con người Hạ Long trong dòng chảy văn hóa của tỉnh Quảng Ninh nói riêng, của Việt Nam nói chung.

4. KẾT LUẬN

Bắt nhịp với dòng chảy hội nhập quốc tế, thành phố Hạ Long đã và đang có sự chuyển biến sâu sắc. Trong đó, văn hóa đóng vai trò quan trọng, không chỉ là mục tiêu, động lực mà còn là sức mạnh nội sinh, nguồn lực quan trọng phát triển kinh tế – xã hội. Với việc định hình nên bộ mặt văn hoá của một thành phố, với vị trí, chỗ đứng vững vàng trong dòng chảy văn hoá Quảng Ninh, Hạ Long sẽ còn là nơi kêu gọi sự đầu tư, sự hợp tác và giao lưu với các thành phố bạn trong cả nước và trên thế giới như trường hợp với Hokkaido, để tiến hành các sự kiện, các hoạt động có tầm cỡ quốc gia và quốc tế. Hạ Long không chỉ định hình lại bản thân nó trong nội bộ của tỉnh Quảng Ninh, mà còn là tầm nhìn vươn xa hơn ra khỏi biên giới một tỉnh, một quốc gia. Điều này thực sự có ý nghĩa cả về mặt chính trị lẫn văn hoá đối với đất nước, là niềm tự hào không phải chỉ của người dân thành phố Hạ Long, của tỉnh Quảng Ninh, mà còn của đất nước Việt Nam chúng ta.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Báo Quảng Ninh điện tử. (2023). Lễ hội Hokkaido tại Hạ Long năm 2023. Truy cập ngày 30/9/2024, từ <https://baoquangninh.vn/theo-dong-su-kien/le-hoi-hokkaido-tai-ha-long-2023>

Cổng thông tin điện tử thành phố Hạ Long. (2022a). *Di tích văn hóa điện tử*. Truy cập ngày 09/10/2024, từ <https://halongcity.gov.vn/di-tich-lich-su-p13n53494.html>

Cổng thông tin điện tử thành phố Hạ Long. (2022b). *Giới thiệu chung thành phố Hạ Long*. Truy cập ngày 19/10/2024, từ <https://halongcity.gov.vn/gioi-thieu-chung-thanh-pho-ha-long-p13n53014.html>

Đặng Văn Bài. (2023, 12 15). Bảo tồn di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch bền vững ở thành phố Hạ Long. *Kỷ yếu Hội thảo "Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa trong phát triển bền vững thành phố Hạ Long"*, 14-22. Quảng Ninh.

Tỉnh ủy Quảng Ninh. (2023). *Nghị quyết số 17-NQ/TU ngày 30/10/2023 của Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Quảng Ninh về việc Xây dựng và phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh của con người Quảng Ninh trở thành nguồn lực nội sinh, động lực cho phát triển nhanh, bền vững*.

Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Ninh. (2003). *Địa chí tỉnh Quảng Ninh, Tập 1 - 2 - 3*. Hà Nội: Nxb Thế giới.

Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Ninh. (2018). *Kế hoạch số 15/KH-UBND ngày 18/01/2018 của UBND tỉnh Quảng Ninh về việc Thực hiện Chiến lược phát triển các ngành công nghiệp văn hóa Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030 của Chính phủ*.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội. (2019). *Nghị quyết số 837/NQ-UBTVQH14 của Ủy ban Thường vụ Quốc Hội về việc Sắp xếp các đơn vị hành chính cấp huyện, cấp xã thuộc tỉnh Quảng Ninh*.